



מאת גל חכים-אשר

לכבוד הוועדה המייעצת לתחום צער בעלי-חיים, משרד החקלאות

## נייר עמדה לוועדה המייעצת לתחום צער בעלי-חיים, משרד החקלאות, 10.9.2020

שלום רב,

שמי גל חכים-אשר, פסיכולוגית חינוכית מומחית, ראש התוכנית לטיפול רגשי בנוכחות בעלי-חיים במכללה האקדמית אורנים ומנהלת שותפה של מכון אדם וחיה לקידום דו-קיום בינינו לבין בעלי-החיים.

תוכנית הלימודים באורנים פועלת זה 20 שנה ומכוונת להכשיר אנשי חינוך וטיפול לעבודה טיפולית רגשית הנעזרת בבעלי-חיים. במסגרת ההכשרה המעשית בתוכנית, הסטודנטיות משולבות בפינות חי במוסדות חינוך.

המידע שברצוני להעלות בפני הוועדה מבוסס על עבודתי בעשור האחרון כמרכזת תוכנית הלימודים וכמלווה באופן אינטנסיבי את הסטודנטים שלי במקומות ההכשרה שלהם בפינות חי בבתי-ספר. ערכתי בירור מעמיק בנוגע לנעשה בשטח בפנימיות, בבתי-ספר רגילים ובבתי-ספר של החינוך המיוחד. פגשתי מקרוב את המודל שקיים כיום בפינות חי ובמפגשי ההדרכה וההפעלה עם בעלי-חיים בבתי-ספר, ערכתי שיחות רבות עם מנהלי בתי-ספר ועם אחראי פינות חי.

מצב פינות החי והתפיסה לגבי בעלי-חיים אמנם השתפרו במעט בעשור האחרון, אך לצערי בפינות חי רבות צער בעלי-החיים קשה מנשוא והערך הטיפולי והחינוכי במצב זה מוחטא ולא מתקיים. חשוב לציין כי אין מדובר בליקויים נקודתיים אלא בצער בעלי-חיים מתמשך ובמסרים עמוקים יומיומיים שמחלחלים לנפשם של הילדים ובני הנוער.

על פי העדויות שהצטברו לאורך השנים, בפינות חי רבות לא נשמרת רווחתם של בעלי-החיים ומתקיימת פגיעה ממשית בהם, זאת בעקבות היעדר טיפול בסיסי, רבייה ללא הגבלה, והיעדר מסרים ברורים של יחס המבוסס על כבוד ולא על כפייה ושליטה:

- קיימת פגיעה ממשית בהיבטים הפיזיים הבסיסיים כגון: היעדר תזונה מותאמת, רעב ממש, צפיפות יתר בתנאי המחיה והיעדר טיפול וטרינרי בסיסי.

- קיימת פגיעה חברתית ורגשית ממשית, כגון: בעלי-חיים הזקוקים לחברה החיים בבידוד ללא חברה של בני מינם, בעלי-חיים החיים ללא הגנה ומחסה וחשופים לפגיעה ולמגע כפוי, בעלי-חיים המתגוררים במרחבים שבהם יש חשיפה מוגברת לרעש ולגירויים – כגון כלובים



הממוקמים במסדרונות בית-הספר או כניסה של כיתות וקבוצות גדולות אל תוך מרחבי המחיה של בעלי-החיים. בעלי-חיים מנוידים מהמרחב הבטוח שלהם אל כיתות הלימוד או לבתי התלמידים, ורבים מהם חווים סטרס מוגבר וכן מוות בשל מעברים אלו. מקרי מוות אלו שכיחים ביותר.

- קיימת פגיעה ביכולת לממש התנהגויות טבעיות: לבעלי-חיים רבים אין מקומות מסתור, בעלי-חיים גדלים על מצעי גידול לא מותאמים, לדוגמה ארנבונים המתגוררים על בטון ללא קרקע שאפשר לחפור בה וליצור מחילות. אין התחשבות בשעות הפעילות והערות של בעלי-החיים, ונעשה שימוש בבעלי-חיים והרמה שלהם בכל זמן.

- קיימת פגיעה קוגניטיבית משמעותית ביותר בבעלי-החיים: בעלי-חיים רבים נמצאים במצב של "תצוגה" וניווט השולל מהם את היכולת לבצע פעילות חושית או קוגניטיבית. העשרה סביבתית נעשית באופן דל ביותר ולזמנים קצרים.

חשוב לציין שמצב זה פוגע במקביל בבני-האדם, שרץ הערכים החינוכיים אליהם הם נחשפים ופעמים רבות גם דרך שחזורים כואבים של פגיעה וחוסר הגנה. לדוגמה, בפנימיות רבות בהם נמצאים ילדים ונוער בסיכון, ילדים שחוו פגיעה ממשית בתוך ביתם, ילדים שעבורם יצירת מקום בטוח ושמירה הם קריטיים לאפשרות השיקום שלהם, נחשפים ורואים שחזורים של פגיעה וחוסר שמירה בפינות החי. מדובר בנזק נפשי ממשי שמתקיים באופן מתמשך.

מטרות המפגש בין ילדים ובני נוער לבין בעלי-חיים הן קידום היכולת לראיית האחר, לחמלה, לאמפתיה ולאפשרות הפיתוח של יחסי כבוד והדדיות – להבדיל מיחסי שליטה כוחניים. בהקשר זה, חשוב ביותר להתייחס לנושא הפעילויות עם בעלי-החיים ללא קשר לפינות חי. ניווד בעלי-החיים בכלובים לבתי-ספר מעביר מסרים הפוכים למטרות שהוגדרו עבור המפגשים הללו. הילדים לומדים לראות את בעל-החיים מחוץ לסביבתו הטבעית, מנוטרל מהיכולת לממש ולהפגין את יכולותיו, מנוטרל מהאפשרות לבחור אם ברצונו להשתתף במפגש ומוצג כאובייקט לשימושנו ולהנאתנו. לצערי הרב, בסוגי פעילות אלו אני עדה שוב ושוב למפגשים המבססים אצל הילדים תפיסה של עליונות ושליטה. פעמים רבות פעילויות אלו גם מתבססות על בעלי-חיים שנלקחים מחנויות חיות, עוברים מיד ליד בין המפעילים השונים, מטולטלים בין כלובים/בתים שונים ונמצאים בסטרס מוגבר ותמידי. בתקופה בה אנו חיים כיום, בה ילדים ערים יותר לזכויות בעלי-חיים, הם מעלים שאלות נוקבות בנוגע לאופן השימוש בבעלי-החיים, והמודל שאנו מנחילים להם זורע בלבול ותפיסות לקויות. להרחבה בנושא זה, אני ממליצה על קריאת מאמרו של ד"ר אריאל צבל, "[כבוד בפינת החי? השלכות חינוכיות של מפגש תלמידים עם חיות שביות.](#)"

המצב הנוכחי חמור ומטריד ביותר. אני מברכת על החלטת משרד החינוך לעצור הקמה של פינות חי חדשות. שמחתי גם על ההחלטה לעצור ניווד של בעלי-חיים – שלצערי משרד החינוך חזר בו ממנה. על כל פנים, המשאבים המוקצים לפיקוח על תנאי בעלי-החיים במערכת החינוך כמעט ואינם קיימים, ואינם מאפשרים לאכוף גם את ההחלטות שכבר אושרו.



כדי לקדם את הערכים של כבוד, חמלה וראיית אחר, עלינו לשנות את המודל הקיים ולהבין כי הדרך להשגת מטרתנו צריכה להתבסס על דרכים שונות לביסוס היחסים בין האדם לחיה: תצפיות בחיות חופשיות מרחוק, פעולות ישירות להגנה על בעלי-חיים וחשיפה לבעלי-חיים במקלטים לשיקום. עבור בעלי-החיים שכבר נמצאים בשימוש בבתי-הספר כיום, מומלץ להטמיע בפינות חי אלו מודל חלופי.

מתוך התפיסה כי המפגש בין ילדים לבעלי-חיים משמעותי ביותר להתפתחות הנפשית המשכתי לקדם את הנושא ולשלוח סטודנטים להכשרתם המעשית במוסדות חינוך לשם קידום המודל החלופי – מודל לשיקום, טיפול וחינוך הדדי. מודל זה פותח והוטמע בשטח במהלך שלוש השנים האחרונות. ניתן לראות כי כבר בזמן הקצר שבו המודל מיושם, חל שינוי מהותי בפינות חי רבות ומנהלי פינות חי שמפנימים את התפיסה החדשה מצליחים למזער באופן משמעותי צער בעלי-החיים ולהעביר מסרים חינוכיים ראויים.

דוגמא בולטת ליישום המודל קיימת בכפר הנוער "הדסה נעורים" אשר בשנה האחרונה עמל על הפיכת פינת החי למרחב חי שחרט על דגלו **את שיפור ושיקום החיים הקיימים של בני-האדם ובעלי-החיים בכלל**. מרחב זה מבצע הסברה נכונה ומעמיקה לחניכים במפגש עם החיה בשביה ועמל יחד עמם לשינוי מהותי בתנאי המחיה של בעלי-החיים. מרחב זה משמש כבית אמיתי לכלל בעלי-החיים בו. כדי לעשות זאת, במרחב אין החלפות וסחר בבעלי-החיים ויש עצירה מוחלטת של הרבייה. באופן הזה מתאפשר קשר אמיתי וממושך בין הילדים לבעלי-החיים. לכל בעל-חיים במרחב יש שם, אופי וסיפור חיים בדיוק כמו לכל בני-האדם. הצטרפות של בעלי-החיים למרחב נעשית רק לאחר חשיבה מעמיקה ומתוך צורך בסיוע לבעלי-חיים נטושים הזקוקים לאימוץ לבית טוב יותר. מודל זה מאפשר לילדים להכיר את בעלי-החיים, את העדפותיהם, את צרכיהם ורגשותיהם ומתוך כך לזהות את הדומה והשונה בינים לבין בעלי-החיים ולפתח אמפתיה והיכרות אמיתית עם עצמם ועם האחר.

לקריאה של העקרונות המנחים במודל המוצע, להלן שני מסמכים: [מודל למרחב חי וכללי הבית של מרחב החי](#).

אשמח להרחיב על הנושאים הכתובים בפני הוועדה,

בברכה,

גל חכים-אשר

פסיכולוגית חינוכית מומחית